

possibly because one of the very early ones, before Shaka had
properly organized his military ~~and~~ system.

Nabuko's zibongo

uDonda wo Sutu!

uDonda, o Zond' ukukuluma,

Kwaze kuwa Zonda no kudhla kwa semLongeni.

See my Shona version
of Book II 73.

uSirapo ka mpolo ba ka mbele, wa kuwa Nyuswa kwa Ngobo
wa ye uNogiki, ^{ie. of this nest} ibuto li ka mapoloba.

Kugela ~~about~~ amabuto a ye ngoko, abantu ba be bizwa ngo
muji, ikanda la kubo.

ukuHlasela ku ka Shaka kwa Ngongoma, kwa Ngobo.

pages 24-35 are

[mafongosi ka Boovungana]

in uKhumetulo 51-8

uMafongosi ka Boovungana, ^{wa kuwa Ngongoma,} u fike wa zi pata, njeng' amany,
a amako' ezimhlobo kwa Zulu. uShaka wa gela ngo ku
bulal' amakosi, e wa teta ngamanye, e nga wa khangenisi,
a wa seube/kangykanze. U be fiki' a bulale li, adhl'
izinkomo zazo, a pang' abantu ^{= one by one} ozo ba sinda' eku-
swazeni. Se/be/konzake, se/kuba impi yake. At' a nga
bulal' nyx' inkosi, u se hlasela nga lah' a ba tolayo.
Se/kuze kuze ku mafongosi. Alba kwa Ngongoma
se/be/konzile kwa Zulu ngo timi. U sed' e tumel'
amanawu, ^{uShaka a} amawu a fiki' a klatshiswe nje,
a buy' a goduke no daba a lu tanygwe uShaka
uMafongosi; ba buyis' amawu, no mafongosi a

buy'a tum'a waki'amanxusa a ba yis' amazw' ake.
u Tshaka u ya zi ukuti. abantu ba kw' Ngonoma
ba ya tukutela, ngoba belwa na ba ka Tondoloz
ka Tayi, ba ba xotsho. Ba be sa lewe na ba kw' ka
Dube ka Bêbe, wa serma Radini, ba ba xotsho. Ba
be sa lewe na ba sema ku beni - izizwe a ba kelene
nazo, baba xotsho. Izizwe a ba nga bange na
ba lewe naso, a ba kw' Nyuswa, ba ka Siraz, ka
mapoloba. Ba lewe na ba serma Nsomeni, ba ba xotsho.
Ba lewe na ba s'mbo, ba ka Gwabe ka Kabazele Eka
Mavovo ka Gubela ka Sibiside. ^[Sibiside = Sibisi, & si]
^{[Zung'ezza] but brought his [Zung'ezza] as meaning [Zung'ezza]}
'pandhl' a ba Nguni, a ba Nguni ba vungama, [Dasti:
Vunga! Vunga! Vunga!] ^[wa bonaki] u Tshaka
akuti: u mafongosi lo, ^[ngi nge] m/hlesele
nge mpi yo/ bala. & lel' ifala li nga ba
qad' abantu bamu, abantu bala ba ya tukutela,
dengati a ku si loni ifala. ^[wa se] sef. ke: a
ku hamb' amanxusa, a hamb' ^[ehlonile] x/hlonile,
ngoba kuzela, kuwa ku hangwa ku hlonyw'
izihlanga ne mkonto. Nopment' o y' esihlotsheni
seke, u be hamb' e/polele. A fika k' amanxusa.
Kwa/buya kuwa fiki' amany' & nga ka hamb'
lawo. Kuwa se ku buya ku fiki' amany'
futi. Kuwa se ku buya ku fiki' amany' futi.
Az' a li gwal' izwe la ^[Kuti] ^[Kwa Ngonoma] won' amanxusa.

26 Huti lapa ku buzwayo ukuti: "Kangaka! ini
na?" Ngob' abanye a ba / ka fodutshi, a be be tuzwe
inkosi. Kwazze kwat' amadod: ^{amakekulu} [a ngang' obaba]
a fakan' imilomo. At: "Hau! ^{imai} ^{shishi} ^{where} ^{strede} ^{impe} le A!" Nga
leyo nkati-ke unyangwe we zikhlangu, wakhiwa
nga semnyango wendhl' enga senbla, otangwemi
lwe/sibaya, nppakati. Ukwakhiwa kwayo, wakhiwa
o/kwe ngolobane y mbila, nanga maxib' a lend'
yinyoni. Kodwa zimika zayo zi be zinde. Se
kwakhiwa indhlu/pezule, ku bekw' intshazo,
jenziwa ubamba (isamba). I bi si yakhiwa indhlu
leyo, ifulelelwa ngo tshani, inga neti, ukuba
ku net' izikhlangu ze inkosi. [amansus' ad' &
qubekela, az' a ^{wa} ~~ya~~ kak' unyangwe. A kona,
pela, a ngen' inkosini, a kulema nenkosi.
'Dwona ke a ~~z~~ ^{Nemabala se befyi dimpela, befyi gwaza.} z' qawaz inkosi. ^{be se/kufum'}
omunye lap' endhlini, & zefti: "Nqawazeni, se
si yifqawazil' inkosi yabo. amadod' ekaza lapa
a ba ke ngapakat' ekaz' emzim' we/inkosi, impi
i semzim' yayo! Kodwa ke na lab' a ba sekaza
uma ba / be alomile, ba / beyo kulew' impla.
Ngoba kuzala umuzi wankosi ku kon' abant'
abaningi ngapakat' ekaza, amadoda nje,
a ba fanawe, a ba na bafazi bawo, namakehl'
abo, ne / zimisiwa ^{zawo} yabo. Ngoba kuzala ya

i ng'akiwa amizana emne ene. Kuwa/kwakiwa
imig' emkhulu yodwa. Bengela ukuba impi i nga
ba hlolisa, iti, ba ingosana, i beyisa. Kuwa
ukuba ba m bulal' u mafongozi, uya hlatshe
umkosi, ukuti: "Ingene! a yi hlome" inkosi
se/beyi balele, a yi sek' inkosi. Impi ke ka
yi sa zini, i si tamb' amadolo. Na ngokuti
inkosi, si se-za u lwela/yipi, loli' inkosi
se/beyi balele? Futi, impi i si ya vamba
nga/sezi hlanguwini za/madod' a lap' ekaya,
a fika pahl' inkosi. Izigijimi e zi memeza
izwe lonke ka kuwa Ngonoma, za/ba/tshela
kanjalo; ba ku bika konke, ukuti inkosi
a seko. Nabo ba beka lona lelo e li bekwa
a banyo, be li kuluma izi zonk' izigodi,
uincotsha yonke, yizwe lake.

Inkosi, ka yi bulala nje, zi kon' izigijimi
zi t za kuwa lulu e zi zo tshel' impi ya
kubo e landelaz, ukuti: "Impi a yi fike
nga mandhla, se si yi bulal' inkosi ya
kuwa Ngonoma". Ukutsho nje, ukuti se
se yi bulal' inkosi; ba bazi kade lelo
langa; izigijimi, e zi hlanguwini naye,
impi i ba si za kade. I sidhl' yinkomo,
se kuti na maza a ka mafongozi,